

KARPIŃSKI Dominik*

ZJAWISKO UNDEREMPLOYMENT NA RYNKU PRACY W POLSCE

Zarys treści: Celem artykułu była ocena zjawiska *underemployment* (niepełnego zatrudnienia) pod względem płci na rynku pracy w Polsce w latach 2005-2019. Postawiono zbadać czy wśród niepełnozatrudnionych kobiet i mężczyzn zachodzą te same tendencje zmian. Ponadto zestawiono osoby niepełnozatrudnione z osobami zatrudnionymi oraz bezrobotnymi w Polsce, w powyższych latach, aby spojrzeć szerzej na problem badawczy. W pracy wykorzystano proste narzędzia analizy statystycznej, w tym analizy dynamiki zmian, w postaci miary przyrostu względnego o zmiennej podstawie oraz średniego tempa zmian zjawiska w czasie. Przeprowadzone badanie pozwoliło wyznaczyć średnie wartości w poszczególnych latach oraz wskazać okresy o najwyższych oraz najniższych wynikach. Ponadto zastosowane narzędzia umożliwiły wyznaczenie zmian rocznych wśród osób niepełnozatrudnionych, zatrudnionych czy bezrobotnych. W pracy wykorzystano dane z bazy Międzynarodowej Organizacji Pracy oraz dostępną literaturę związaną z przedmiotem pracy, w tym zagraniczną. W wyniku przeprowadzonych badań udowodniono, że zjawisko niepełnego zatrudnienia na rynku pracy w Polsce, w latach 2005-2019 dotknęło częściej kobiet niż mężczyzn. Ponadto dostrzeżono, że większe podobieństwo zachodzi między dynamiką zmian osób niepełnozatrudnionych a dynamiką zmian osób bezrobotnych niż zatrudnionych w badanym okresie.

Słowa kluczowe: underemployment, bezrobocie, rynek pracy, problemy społeczne, Polska.

* Student studiów II stopnia na kierunku Ekonomia, Koło Młodych Ekonomistów, Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska

Wprowadzenie

Rynek pracy stanowi ważną dziedzinę w gospodarce każdego państwa. Podstawowymi elementami zasobu pracy, które go kształtują są osoby pracujące oraz bezrobotni. Współcześnie można zaobserwować popularność elastycznych form zatrudnienia (umów cywilnoprawnych czy samozatrudnienia), które często wiążą się z pracą w niepełnym wymiarze czasu pracy czy pracą niewykorzystującą w pełni posiadanych kwalifikacji, czy umiejętności pracownika. Choć według danych udział umów cywilnoprawnych w Polsce między 2018 a 2019 rokiem spadł¹, to jednak znacząca grupa osób nadal decyduje się na tego typu zatrudnienie, np. studenci czy kobiety. Należy jednak zauważyć, że tego typu umowy cywilnoprawne są nie tylko korzystne dla pracowników, ale również dla pracodawców. Jako przykład należy podać możliwość zmniejszenia kosztów pracowniczych w wypadku zatrudnienia studenta (do 26 roku życia) na umowę zlecenie czy fakt, że kobieta w ciąży, która została zatrudniona na zasadzie umowy zlecenie może zostać zwolniona (nie ma prawa ochrony z powodu ciąży, jak w przypadku tradycyjnego stosunku pracy opartego o umowę o pracę). W związku z tymi tendencjami w ostatnich latach wykazano, że istotnym zjawiskiem, które ma wpływ na zasób siły roboczej jest *underemployment*.

Pojęcie to wywodzi się z języka angielskiego i oznacza niepełne zatrudnienie czy nieadekwatne zatrudnienie². *Underemployment* definiuje się w różnorodny sposób. Najważniejsze różnice odnoszą się do właściwego sklasyfikowania osoby, która podlega temu zjawisku, a dotyczą kwestii statusu i formy zatrudnienia, stopnia wykorzystania kwalifikacji czy umiejętności, a także wysokości wynagrodzenia. Nierozstrzygnięte kwestie dotyczą m.in. pytań: które osoby należy uznać za niepełnozatrudnione, czy powinny to być tylko osoby zatrudnione, czy także bezrobotne, jak niestandardowe zatrudnienie np. tzw. „umowy śmieciowe” wpływają na kategorię *underemployment*.

Międzynarodowa Organizacja Pracy wielokrotnie podjęła się zdefiniowania pojęcia niepełnego zatrudnienia poprzez przyjęcie odpowiednich rezolucji na International Conference of Labour Statisticians (ICLS) w 1954, 1966, 1982 oraz

¹ Zob. *Wybrane zagadnienia rynku pracy (liczba osób z minimalnym wynagrodzeniem, „samozatrudnieni”, umowy zlecenia, umowy o dzieło). Dane dla 2019 r.*, źródło danych GUS, 31.12.2020 r., https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5474/9/8/1/wybrane_zagadnienia_ryнку_pracy_dane_dla_2019_r.pdf (07.02.2021).

² Zob. A. Kiersztyn, *Underemployment: nowe zjawisko czy nowy termin?*, „Polityka Społeczna”, 2007, nr 10, s. 17-18.

1998 roku³. Zgodnie z najnowszymi ustaleniami ILO za miarę niepełnego zatrudnienia można uznać miarę *time-related underemployment*.

Odnosi się ona do osób zatrudnionych, które pracują w niepełnym wymiarze godzin przewidzianym dla zajmowanego przez nie stanowisku (nie pracują na pełen etat) oraz są skłonne pracować w większym wymiarze czasu pracy (także w ramach podjęcia dodatkowej pracy poza dotychczasową)⁴. Europejski Urząd Statystyczny odnosi zjawisko *underemployment* (w oryginalnej terminologii *Underemployed part-time Workers*) do osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy, które chcą i mogą pracować więcej godzin⁵. W bazie danych prowadzonej przez Europejski Urząd Statystyczny zjawisko *underemployment* traktowane jest jako dodatkowy wskaźnik uzupełniający miarę bezrobocia. Jest to relatywnie nowa miara, gdyż Europejski Urząd Statystyczny zaczął ją stosować dopiero od 2010 roku. Zjawisko *underemployment* współcześnie monitorowane jest poprzez gromadzenie danych dotyczących rynku pracy m.in. przez krajowe urzędy statystyczne, Europejski Urząd Statystyczny (EUROSTAT) czy Międzynarodową Organizację Pracy.

Dużą uwagę w definiowaniu zjawiska *underemployment* przypisuje się elastycznym formom zatrudnienia⁶. Mowa o umowach terminowych czy zatrudnieniu w niepełnym wymiarze czasu pracy. Formy te odbiegają od tradycyjnego stosunku pracy, który zakładał choćby nieokreślony czas umowy czy pracę na pełen etat. Współcześnie popularne są również elastyczne formy zatrudnienia niepracownicze, czyli na przykładzie Polski są to umowy cywilno-prawne typu umowa-zlecenie czy umowa o dzieło. Te ostatnie w przeciwieństwie do tradycyjnej umowy o pracę różnią się tym, że reguluje je Kodeks Cywilny a nie Kodeks Pracy. Elastyczne formy pracy są dziś często spotykane, gdyż umożliwiają pracodawcom zmniejszenie kosztów zatrudnienia (np. w czasie kryzysu) czy dają możliwość obu stronom zerwania umowy w dowolnym momencie. Elastyczne formy zatrudnienia to także sposób na zmniejszenie bezrobocia, gdyż pozwalają

³ Zob. *Resolution concerning the measurement of underemployment and inadequate employment situations, adopted by the Sixteenth International Conference of Labour Statisticians (October 1998)*, The Sixteenth International Conference of Labour Statisticians, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087487.pdf (08.02.2021).

⁴ <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/description-time-related-underemployment/> (09.12.2020).

⁵ A. de la Fuente, *New measures of labour market attachment. 3 new Eurostat indicators to supplement the unemployment rate*, „Eurostat Statistics in Focus”, 2011, no 57/2011, s.1-2, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5579744/KS-SF-11-057-EN.PDF/00dae1ba-6112-4bc4-83bd-04c509bca24f> (09.12.2020).

⁶ Zob. A. Brzeziński, *Elastyczne formy zatrudnienia i zakres ich występowania*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie” 1, 2017, nr 28, s. 194-207.

one dostosować warunki do osób, które często znajdują się w trudnych sytuacjach życiowych, np. niepełnosprawność. Jednak mimo, że często niepełne zatrudnienie w ujęciu statystycznym odnosimy do kategorii zatrudnienia, to jednak bezpośrednio dotyczy raczej kategorii bezrobotnych.

Przypuszczenie to wynika z tego, że *underemployment* uwidacznia się na rynku pracy w sytuacji gdy ludzie nie chcą podjąć niestandardowego zatrudnienia, a jednak z przyczyn obiektywnych je podejmują. Często jest to kwestia wyboru, albo praca w niepełnym wymiarze czasu, albo brak zatrudnienia. Problem ten podejmują wyniki badań Narodowego Bloku Związków Zawodowych (National Trade Union Block) dotyczące mieszkańców Rumunii, które to wykazały, że w 2008 roku 55% badanych wśród osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy nie miało innego wyjścia (zostali przymuszeni do pracy na takich warunkach), a w 2011 r. było to już 58% osób⁷. Ponadto raport pt. „Szacowanie zastoju na rynku pracy w Unii Europejskiej” Europejskiej Fundacji na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy z 2017 roku dostarcza informacji, że wśród osób z kategorii zastoju pracowniczego, w 2015 roku było prawie 10 milionów osób zmuszonych do pracy w niepełnym wymiarze godzin (z ang. *involuntary part-times workers*), co odpowiada jednej czwartej osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy (z ang. *part-time workers*)⁸. Niepełne zatrudnienie dotyczy w głównej mierze osób młodych oraz kobiet. Pierwsza z wymienionych grup została objęta problemem ze względu na swój wiek i ewentualny brak doświadczenia zawodowego. Natomiast ze strony kobiet jest to często efekt decyzji związanej z chęcią pogodzenia obowiązków pracy z wychowaniem dzieci – obowiązkami macierzyńskimi⁹.

Celem artykułu jest ocena zjawiska *underemployment* pod względem płci na przykładzie rynku pracy w Polsce w latach 2005-2019. Do analizy wykorzystano informacje o liczbie zatrudnionych, bezrobotnych i niepełnozatrudnionych zgromadzonych mężczyzn i kobiet przez ILO. Ocena zjawiska *underemployment* została dokonana na podstawie prostej analizy statystycznej badanych kategorii.

⁷ C. Ciutacu, *Rising share of involuntary part-time and temporary work*, EurWork, 19.03.2013, <https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2013/rising-share-of-involuntary-part-time-and-temporary-work> (10.12.2020).

⁸ Eurofound (2017), *Estimating labour market slack in the European Union*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 41, https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1711en.pdf (18.12.2021).

⁹ J. Wąsowicz, *Elastyczność zatrudnienia a sytuacja rynku pracy w warunkach negatywnego szoku ekonomicznego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 2016, nr 291, s. 179.

Dane i metoda badawcza

Analiza problemu nierówności społecznych występujących na rynku pracy pozwala na rozszerzenie możliwości interpretacyjnych zależności, jakie zachodzą pomiędzy elementami zasobu siły roboczej. Celem niniejszego artykułu jest ocena zjawiska *underemployment* pod względem płci na przykładzie rynku pracy w Polsce w latach 2005-2019. Ze względu na powiązanie *underemployment* z osobami zatrudnionymi czy bezrobotnymi, starano się znaleźć powiązania pomiędzy tymi kategoriami. Główną hipotezę badawczą sformułowano następująco: zjawisko niepełnego zatrudnienia w Polsce w latach 2005-2019 dotyczy częściej kobiet niż mężczyzn.

Źródłem informacji o liczbie bezrobotnych, zatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych była baza Międzynarodowej Organizacji Pracy. Zgodnie z definicją za osobę bezrobotną uznano wszystkie osoby w wieku produkcyjnym, które nie były zatrudnione, poszukiwały pracy w ostatnim okresie oraz były chętne podjąć pracę gdyby wystąpiłaby możliwość zatrudnienia¹⁰. Za osobę zatrudnioną uznano osobę w wieku produkcyjnym, która w krótkim okresie wykonywała jakąkolwiek działalność w celu produkcji dóbr lub dostarczania usług za wynagrodzenie lub dla zysku. Osoby te przepracowały co najmniej jedną godzinę. Do tej kategorii zalicza się także osoby nie pracujące z powodu tymczasowej nieobecności w pracy lub z powodu organizacji czasu pracy (np. praca zmianowa, ruchomy czas pracy, urlop wyrównawczy za nadgodziny)¹¹. Zgodnie z terminologią ILO przedstawioną na początku artykułu osoby niepełnozatrudnione to osoby zatrudnione, które pracują w niepełnym wymiarze godzin przewidzianym dla zajmowanego przez nie stanowisku (nie pracują na pełen etat) oraz są skłonne pracować w większym wymiarze czasu pracy (także w ramach podjęcia dodatkowej pracy poza dotychczasową)¹². Analizę zorganizowano według następującego schematu badania. W pierwszym etapie analizy zestawiono dane dotyczące osób niepełnozatrudnionych, zatrudnionych oraz bezrobotnych w Polsce w latach 2005-2019. W drugim, wyznaczono dynamikę zmian rocznych w każdej z badanych kategorii, wyznaczono średniookresowe tempo zmian zjawiska w czasie. Trzecim, ostatnim etapem badań, było podsumowanie i interpretacja wniosków badania.

Do wyznaczenia dynamiki zmian rocznych wykorzystano miary przyrostu względnego o zmiennej podstawie oraz średnie tempo zmian zjawiska w czasie.

¹⁰ <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/glossary/#U> (11.12.2020).

¹¹ <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/glossary/#E> (11.12.2020).

¹² <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/description-time-related-underemployment/> (09.12.2020).

Miara przyrostu względnego o zmiennej podstawie¹³:

$$\frac{y_2 - y_1}{y_1}, \frac{y_3 - y_2}{y_2}, \dots, \frac{y_n - y_{n-1}}{y_{n-1}} \quad (1)$$

gdzie:

y_1 – to poziom zjawiska w pierwszym okresie badanym,

y_{n-1} – to poziom zjawiska w poprzednim okresie badanym.

Średnie tempo zmian zjawiska w czasie¹⁴:

$$i_G = \sqrt[n-1]{\frac{y_2}{y_1} \cdot \frac{y_3}{y_2} \cdot \dots \cdot \frac{y_{n-1}}{y_{n-2}} \cdot \frac{y_n}{y_{n-1}}} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} \quad (2)$$

gdzie:

y_1 – to poziom zjawiska w pierwszym okresie badanym,

y_{n-1} – to poziom zjawiska w poprzednim okresie badanym,

n – to liczba okresów badanых.

Przedstawione mierniki odnoszą się do analizy dynamiki zjawisk. Pierwszy ze wzorów pozwala stwierdzić o ile procent badane zjawisko uległo zmianie w roku badanym w stosunku do roku poprzedniego. W zależności od wartości dodatniej lub ujemnej mowa o wzroście lub spadku badanego zjawiska. Natomiast średnie tempo zmian zjawiska w czasie ma na celu ocenić badane zjawisko w całym okresie. Wynik informuje o ile średnio uległo ono zmianie na przestrzeni badanых okresów (lat)¹⁵.

Wyniki badań

W celu oceny zjawiska *underemployment* pod względem płci postanowiono w pierwszej kolejności zebrać dane na temat zasobu siły roboczej Polski w latach 2005-2019. Pozyskane informacje obejmują 3 istotne dla badania grupy, czyli osoby zatrudnione, bezrobotne oraz niepełnozatrudnione (każda kategoria uwzględnia płeć). Dane pozyskane z zasobów Międzynarodowej Organizacji Pracy przedstawiono w tabeli 1.

¹³ M. Piłatowska, *Repetitorium ze statystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 132.

¹⁴ Tamże, s. 132.

¹⁵ Zob. Tamże, s. 132.

Tabela 1. Zasób siły roboczej Polski w wieku 15-64 lat, w latach 2005-2019 (w tys.)

ROK	Os. N-Z			Os. Z			Os. B		
	R	K	M	R	K	M	R	K	M
2005	522,4	311,1	211,3	13834,2	6191,1	7643	3039,3	1491,1	1548,2
2006	525,8	291,8	234	14338,4	6411,1	7927,3	2340,4	1140,5	1200
2007	443,4	263,6	179,8	14996,5	6738,3	8258,2	1613,8	785,9	827,9
2008	360	206,4	153,6	15557,4	6984,4	8573	1207,2	610,4	596,7
2009	390,7	214,9	175,9	15629,5	7051,9	8577,6	1409,2	676,4	732,8
2010	399,7	226,8	172,9	15233	6814,9	8418,1	1645,6	766,9	878,6
2011	394,2	222	172,1	15312,8	6816,7	8496,1	1655,5	801,4	854,1
2012	481,1	274,1	206,9	15340,3	6842,4	8497,8	1745,2	848,7	896,5
2013	541,3	306,6	234,7	15313,3	6827,7	8485,6	1788	864,3	923,6
2014	512	294,7	217,4	15591	6984,2	8606,8	1561,8	750	811,7
2015	434,2	242,2	191,9	15811,6	7121,3	8690,2	1300,2	601,3	698,9
2016	384,2	216	168,2	15901,8	7164,7	8737,2	1059,1	480,9	578,2
2017	351,3	202,2	149,1	16078,8	7236,7	8842,1	840,4	378,8	461,5
2018	305,4	159,5	145,9	16133,4	7280,9	8852,5	656,5	295,7	360,8
2019	263,2	143,7	119,6	16094,1	7209,1	8885	555,5	273,7	281,8
średnia arytmetyczna	420,59	238,37	182,22	15411,07	6911,69	8499,37	1494,51	717,73	776,75
gdzie: Os. N-Z – osoby niepełnozatrudnione Os. Z – osoby zatrudnione Os. B – osoby bezrobotne R – razem (kobiety + mężczyźni) K – kobiety M – mężczyźni									

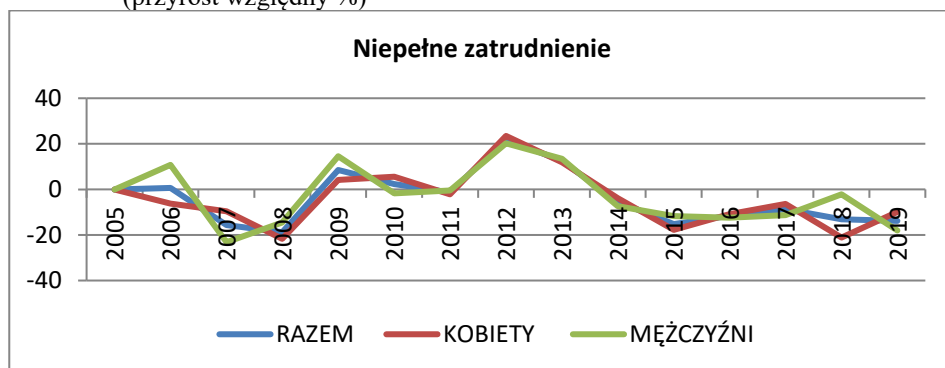
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: ILOSTAT, <https://ilostat ilo.org/data/> (13.12.2020).

Tabela 1 dostarcza istotnych informacji na temat zmian zasobu siły roboczej Polski w wieku 15-64 lat, w latach 2005-2019. Liczba niepełnozatrudnionych osób wyniosła średnio 420 593 osoby. Najwięcej niepełnozatrudnionych osób odnotowano w 2013 r. (541 300 osób), a najmniej w 2019 r. (263 200 osób). Średnia liczba niepełnozatrudnionych kobiet wyniosła 238 373 osoby. Najwięcej niepełnozatrudnionych kobiet odnotowano w 2005 r. (311 100 osób), a najmniej w 2019 r. (143 700 osób). Średnia liczba niepełnozatrudnionych mężczyzn wyniosła 182 220 osób (o 56 153 osoby mniej niż u kobiet). Najwięcej

niepełnozatrudnionych mężczyzn odnotowano w 2013 (234 700 osób), a najmniej w 2019 r. (119 600 osób). Z analizy osób niepełnozatrudnionych w Polsce w latach 2005-2019 wynika, że w każdym roku więcej kobiet było dotkniętych tym zjawiskiem niż mężczyzn. Średnia różnica roczna między niepełnozatrudnionymi mężczyznami a kobietami wyniosła 56 153 osoby. Analiza pozostałych danych z tabeli 1 informuje, że liczba zatrudnionych osób wyniosła średnio 15 411 073 osoby. Najwięcej zatrudnionych osób odnotowano w 2018 r. (16 133 400 osób), a najmniej w 2005 r. (13 834 200 osób). Średnia liczba zatrudnionych kobiet wyniosła 6 911 693 osoby. Najwięcej zatrudnionych kobiet odnotowano w 2018 r. (7 280 900 osób), a najmniej w 2005 r. (6 191 100 osób). Średnia liczba zatrudnionych mężczyzn wyniosła 8 499 366 osoby (o 1 587 673 osoby więcej niż u kobiet). Najwięcej zatrudnionych mężczyzn odnotowano w 2019 r. (8 885 000 osób), a najmniej w 2005 r. (7 643 000 osób). Liczba bezrobotnych osób wyniosła średnio 1 494 513 osób. Najwięcej bezrobotnych osób odnotowano w 2005 r. (3 039 300 osób), a najmniej w 2019 r. (555 500 osób). Średnia liczba bezrobotnych kobiet wyniosła 717 733 osoby. Najwięcej bezrobotnych kobiet odnotowano w 2005 r. (1 491 100 osób), a najmniej w 2019 r. (273 700 osób). Średnia liczba bezrobotnych mężczyzn wyniosła 776 753 osoby (o 59 020 osób więcej niż u kobiet). Najwięcej bezrobotnych mężczyzn odnotowano w 2005 r. (1 548 200 osób), a najmniej w 2019 r. (281 800 osób).

Kolejnym krokiem w analizie niepełnego zatrudnienia pod względem płci w Polsce jest ukazanie dynamiki zmian tego zjawiska w latach 2005-2019. Na podstawie powyższych danych opracowano wykresy, które pokazują zmiany w czasie danych kategorii zasobu siły roboczej. Analiza ta pokazuje między innymi to, że niepełnozatrudnione kobiety i mężczyźni nie zawsze odnotowali tą samą tendencję zmian (wzrost czy spadek) w danych latach (np. rok 2006 czy 2010). Ponadto spadek osób niepełnozatrudnionych wśród kobiet w roku 2007 był mniejszy niż u mężczyzn. Podobna sytuacja ma miejsce w 2018 roku, z tą różnicą, że w tym okresie to kobiety zanotowały większy spadek liczby osób niepełnozatrudnionych niż mężczyźni.

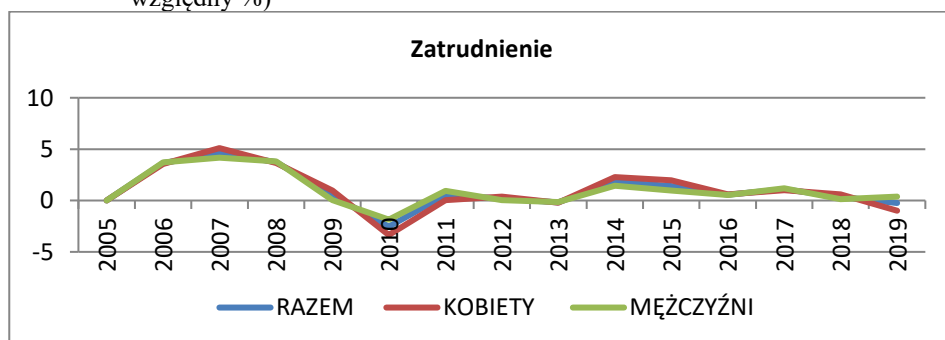
Wykres 1. Osoby niepełnozatrudnione w Polsce, w wieku 15-64 lat, w latach 2005-2019 (przyrost względny %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: ILOSTAT, <https://ilostat.ilo.org/data/> (13.12.2020).

Z wykresu 1 można odczytać informacje na temat przyrostu względnego siły roboczej Polski w wieku 15-64 lat, w latach 2005-2019. Największy przyrost niepełnozatrudnionych osób miał miejsce w 2012 r. (22,04%), a największy spadek w 2008 r. (-18,81%). Wśród niepełnozatrudnionych kobiet oraz mężczyzn największy przyrost przypadł na 2012 rok (23,47% oraz 20,22%), a największy spadek u kobiet w 2008 r. (-21,70%), a u mężczyzn w 2007r. (-23,16%). Powyższe informacje dotyczące sytuacji w 2012 r. mogą wynikać między innymi z następstw światowego kryzysu finansowego lat 2007-2009. Wydarzenie to wywarło wpływ między innymi na rynki pracy państw Unii Europejskiej, w tym Polski.

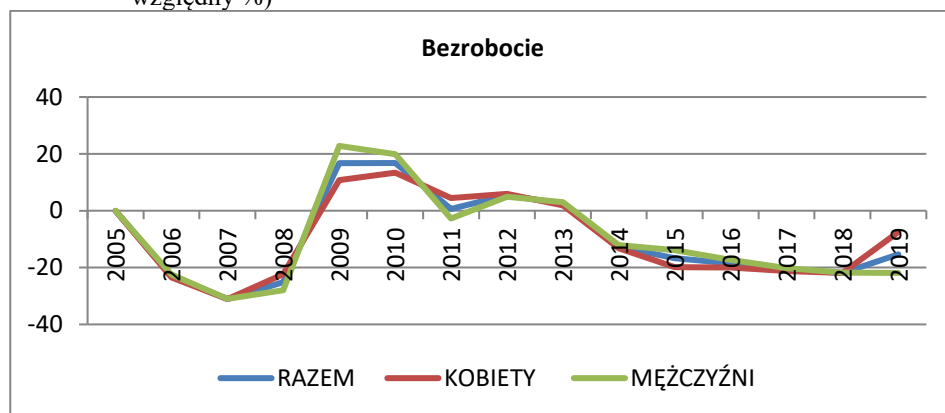
Wykres 2. Osoby zatrudnione w Polsce, w wieku 15-64 lat, w latach 2005-2019 (przyrost względny %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: ILOSTAT, <https://ilostat.ilo.org/data/> (13.12.2020).

Z wykresu 2 wynika, że największy przyrost zatrudnionych osób wystąpił w 2007 r. (4,59%), a największy spadek w 2010 r. (-2,54%). Wśród zatrudnionych kobiet oraz mężczyzn największy przyrost przypadł na 2007 rok (5,10% oraz 4,17%), a największy spadek w 2010 r. (-3,36% oraz -1,86%). Pozytywne zmiany w 2007 roku można wytłumaczyć występującymi oznakami ożywienia gospodarczego w Europie w ówczesnym czasie, także inne państwa europejskie w latach 2003-2006 odnotowywały zwiększenie liczby osób pracujących czy wskaźnika zatrudnienia (z pewnymi wyjątkami)¹⁶. Z kolei spadek osób zatrudnionych odnotowany w 2010 roku może wynikać z następstw światowego kryzysu finansowego lat 2007-2009.

Wykres 3. Osoby bezrobotne w Polsce, w wieku 15-64 lat, w latach 2005-2019 (przyrost względny %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: ILOSTAT, <https://ilostat ilo.org/data/> (13.12.2020).

Największy przyrost bezrobotnych osób (zgodnie z wykresem 3) wystąpił w 2010 r. (16,78%), a największy spadek w 2007 r. (-31,05%). Wśród bezrobotnych kobiet największy przyrost przypadł na 2010 rok (13,38%), a wśród mężczyzn w 2009 r. (22,81%). Największy spadek zarówno wśród bezrobotnych kobiet, jak i mężczyzn przypadł na 2007 r. (-31,09% oraz -31,01%). Powyższa informacja dotycząca spadku bezrobocia może wynikać z następstw wejścia Polski do struktur Unii Europejskiej w 2004 roku. W jej wyniku Polacy zyskali

¹⁶ *Zatrudnienie w Polsce 2007. Bezpieczeństwo na elastycznym rynku pracy*, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008, s. 19, <https://wuplodz.praca.gov.pl/documents/58203/818338/Zatrudnienie%20w%20Polsce%202007.pdf/d4c93033-5bfb-49ef-8e37-ca64a66da75d?t=1406293235000> (25.12.2021)

możliwość zatrudnienia w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Z kolei wzrost bezrobocia w 2010 roku może wynikać z następstw globalnego kryzysu finansowego lat 2007-2009.

Przedstawione dane dotyczące zasobu siły roboczej Polski w wieku 15-64 lat, w latach 2005-2019 pozwalają wyznaczyć średnie tempo zmian zjawiska w czasie. W podanym okresie czasowym liczba niepełnozatrudnionych osób malała z roku na rok przeciętnie o 4,78% (kobiety: 5,37%, mężczyźni: 3,98%). Liczba zatrudnionych osób rosła z roku na rok przeciętnie o 1,09% (kobiety: 1,09%, mężczyźni: 1,08%). Liczba bezrobotnych osób malała z roku na rok przeciętnie o 11,43% (kobiety: 11,40%, mężczyźni: 11,46%). Analiza powyższych informacji wymaga uwzględnienia takich wydarzeń jak wstąpienie Polski do struktur Unii Europejskiej w 2004 roku czy światowy kryzys finansowy lat 2007-2009. Pierwsze z wymienionych wydarzeń wymusiło między innymi na polskim ustawodawstwie dostosowanie uregulowań prawnych dotyczących zatrudnienia do wymogów Unii Europejskiej, czy umożliwiło obywatelom Polski zatrudnienie w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej. O ile zmiana ta miała znaczenie pozytywne, to kryzys finansowy mógł wyrzucić negatywne skutki w zakresie polskiego rynku pracy.

Podsumowanie

Zjawisko niepełnego zatrudnienia stanowi nowy problem, na który należy zwrócić uwagę. Spośród zgromadzonych informacji wynika, że zjawisko niepełnego zatrudnienia (*underemployment*) występuje na polskim rynku pracy. W 2019 roku (w odniesieniu do lat 2005-2019) występuje najmniej osób dotkniętych tym problemem. Z kolei największy wzrost osób niepełnozatrudnionych w badanych latach miał miejsce w 2012 roku. W odniesieniu do przyjętej hipotezy na początku artykułu należy stwierdzić, że w latach 2005-2019, w Polsce, w każdym roku było więcej kobiet dotkniętych zjawiskiem niepełnego zatrudnienia niż mężczyzn. Średnia różnica roczna między niepełnozatrudnionymi mężczyznami a kobietami wyniosła 56 153 osoby. Potwierdza to hipotezę, iż zjawisko to w badanym okresie w Polsce dotyczyło częściej kobiet niż mężczyzn. Wyniki badań nasuwają więc pytanie czy rzeczywiście na rynku pracy panuje w pełni równouprawnienie płci? Jak dowodzi przeprowadzona analiza różne czynniki powodują wciąż bariery zaangażowania kobiet w pracę na pełen etat, wykorzystującą w pełni ich umiejętności i kwalifikacje. Współcześnie następuje zmiana modelu rodziny oraz zmiana ról w rodzinie. Być może rynek pracy w Polsce nadal nie uwzględnia w pełni tych przemian. Należy zastanowić się nad podmiotami, które na niego wpływają, czyli między innymi państwem oraz pracodawcami. W dużej mierze to od nich zależy czy kobiety będą miały pełnię praw

na rynku pracy oraz czy będą traktowane w pełni równo z mężczyznami. Stąd należy kontynuować analizę spoglądając na sytuację w innych państwach.

W przeprowadzonych badaniach zestawiono także osoby niepełnozatrudnione wraz z osobami zatrudnionymi czy bezrobotnymi. Spoglądając na te kategorie, nie uwzględniając płci wynika, że częściej przyrost (spadek) niepełnozatrudnionych osób towarzyszył przyrostowi (spadkowi) bezrobotnych osób (37/42 wyniki) niż zatrudnionych (11/42 wyniki). Jednym z argumentów akceptującym zjawisko niepełnego zatrudnienia jest to, że poprzez umowy typu umowy – zlecenie czy inne umowy odbiegające od tradycyjnego modelu, stwarza się szansę na zwiększenie zatrudnienia. Tymczasem dotyczy to sytuacji, która nie potwierdza tego zdania. Należy więc zastanowić się czy praca w niepełnym wymiarze czasu pracy, czy też zjawisko niepełnego zatrudnienia nie jest bliższe bezrobociu niż zatrudnieniu, a być może to trzecia istotna kategoria określająca zasób siły roboczej.

Bibliografia

1. Bell D. N. F., Blanchflower D. G., *Underemployment in the UK revisited*, „National Institute Economic Review”, 2013, no 224, s. F8-F22.
2. Bell D. N. F., Blanchflower D. G., *Underemployment in the US and Europe*, NBER Working Paper, no. 24927, 2018.
3. Brzeziński A., *Elastyczne formy zatrudnienia i zakres ich występowania*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie” 1, 2017, nr 28, s. 194-207.
4. Ciutacu C., *Rising share of involuntary part-time and temporary work*, EurWork, 19.03.2013, <https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2013/rising-share-of-involuntary-part-time-and-temporary-work> (10.12.2020).
5. De la Fuente A., *New measures of labour market attachment. 3 new Eurostat indicators to supplement the unemployment rate*, Eurostat Statistics in Focus, 2011, no 57/2011, s. 1-2, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5579744/KS-SF-11-057-EN.PDF/00dae1ba-6112-4bc4-83bd-04c509bca24f> (09.12.2020).
6. Dreła K., *Underemployment – wyzwanie rynku pracy*, „Studia prawno-ekonomiczne” CVII, 2018, s. 221-238.
[Elastyczne-formy-zatrudniania-pracownikow.html](#) (09.12.2020).
7. Eurofound (2017), *Estimating labour market slack in the European Union*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1711en.pdf (18.12.2021).

8. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/underemployment/> (09.12.2020).
9. <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/description-time-related-underemployment/> (09.12.2020).
10. <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/glossary/#U> (11.12.2020).
11. <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/glossary/#E> (11.12.2020).
12. <https://rynekpracy.pl/artykuly/underemployment-jako-uzupelniajacy-wskaznik-pomiaru-bezrobocia> (09.12.2020).
13. <https://www.infor.pl/prawo/praca/formy-zatrudnienia/305307>,
14. ILOSTAT, <https://ilostat.ilo.org/data/> (13.12.2020).
15. Kiersztyn A., *Underemployment: nowe zjawisko czy nowy termin?*, „Polityka Społeczna”, nr 10, 2007, s. 17-26.
16. Kozek W., *Rynek pracy. Perspektywa instytucjonalna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013.
17. Kryńska E., Kwiatkowski E., *Podstawy wiedzy o rynku pracy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.
18. Maynard D. C., Joseph T. A., Maynard A. M., *Underemployment, Job attitudes and Turnover intentions*, „Journal of Organizational Behaviour”, 2006, no 27, s. 509-536.
19. Piłatowska M., *Repetytorium ze statystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
20. *Resolution concerning the measurement of underemployment and inadequate employment situations, adopted by the Sixteenth International Conference of Labour Statisticians (October 1998)*, The Sixteenth International Conference of Labour Statisticians, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087487.pdf (08.02.2021).
21. Skórska A., *Employment Or underemployment in the context of „Europe 2020” strategy implementation*, „Ekonomia XXI wieku”, 2015, nr 4(8), s. 30-46.
22. Szaban J. M., *Rynek pracy w Polsce i w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013.
23. Wąsowicz J., *Elastyczność zatrudnienia a sytuacja na rynku pracy w warunkach negatywnego szoku ekonomicznego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 2016, nr 291, s. 177-193.

24. *Wybrane zagadnienia rynku pracy (liczba osób z minimalnym wynagrodzeniem, „samozatrudnieni”, umowy zlecenia, umowy o dzieło). Dane dla 2019 r.*, źródło danych GUS, 31.12.2020 r., https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5474/9/8/1/wybrane_zagadnienia_ryнку_pracy_dane_dla_2019_r.pdf (07.02.2021).
25. Wyszynski R., *Zjawisko niepełnego wykorzystania zasobu pracy – czym jest i co mówi o rynku pracy w Polsce*, „Bank i Kredyt” 47, 2016, no 3, s. 267-284.
26. *Zatrudnienie w Polsce 2007. Bezpieczeństwo na elastycznym rynku pracy*, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008, <https://wuplodz.praca.gov.pl/documents/58203/818338/Zatrudnienie%20w%20Polsce%202007.pdf/d4c93033-5bfb-49ef-8e37-ca64a66da75d?t=1406293235000> (25.12.2021).

PHENOMEN OF UNDEREMPLOYMENT IN THE LABOUR MARKET IN POLAND

The aim of the article was to evaluate the phenomenon of underemployment in terms of gender equality in the labor market in Poland between 2005-2019. The article investigates whether the same tendencies of changes occur amongst underemployed men and women. In addition, the part-time employment was outlined together with the employed and unemployed in Poland within the above-mentioned years in order to examine the research problem more extensively. The author of the article used simple statistical tools, such as: analysis of the dynamics of changes in the form of a measure of relative increase with a variable base and the average rates of changes of the phenomenon over time. The conducted research allowed to determine the average values in individual years and indicate the periods with the highest and the lowest results. Moreover, the applied tools made it possible to determine the annual changes among the underemployed, employed and unemployed. The article uses data gained from the International Labor Organization together with literature related to the topic of the examination including foreign literature. As a result of the research, it was proved that the phenomenon of underemployment in the labor market in Poland in 2005-2019 affected women more than men. Moreover, it was noticed, that there is a greater similarity between the dynamics of changes in the underemployed and the dynamics of changes in the unemployed than in those employed in the analyzed period.

Keywords: underemployment, unemployment, labour market, social problems, Poland.

Podziękowania

Szczególne podziękowania dla Pani dr Kamili Radlińskiej za zmotywowanie do napisania powyższego artykułu oraz okazane wsparcie merytoryczne.